

KÓHALMI BÉLA

A „Magyar Könyvészet” felszabadulásunk utáni első (16 éves) ciklusa

Minden ünnepélyesség nélkül, csak egy az elsőként megjelent IV. kötet elején olvasható „Tájékoztató”-ban jelenti az Országos Széchényi Könyvtár, hogy az 1945–1960. évek hazai könyvtermésének jegyzékét tudományágak szerint csoportosítva, szakrendben adja kutatóink, olvasóink kezébe.¹ A teljes mű öt kötetes, az 5. kötet „betűrendes felsorolás lesz, mely a művek szerzőit, címét, az analizált gyűjtőkötetek cikkanyagát, ill. felsorolt szerzőit, a közreműködő személyeket és azok funkcióját, személyi és földrajzi utalásokat fogja közölni, hivatkozással a főleírás *lapszámára*.”

Ha nem is csendült fel ünnepi beharangozó, az előlegül kapott — a 16 év könyvtermésének legérdekesebb anyagát feltáró — kötet megjelenésekor, a magyar művelődés minden munkása tudja, hogy megjelenése jelentős esemény s mindenki — magyar vagy idegen — ha átlapozza, annak fogja tartani. Meg is mondjuk mindjárt, hogy miért és mi okunk van különösen örvendezni éppen afölött, hogy elsőként a „nemzeti” anyag: a művészetek, az irodalom, a földrajz és a történelem könyvésze kerül az olvasó és kutató kezébe.

A nyomdagépek nagy részét még törmelék borította, amikor az ország felszabadult területein 1944 telén már megindult a könyvtermelés. Bizonyítéka ennek a PINTÉR József könyvkereskedő által terjesztett tízlapos bibliográfia. A hajdani nagy kiadóvállalatok 1945-ben még csak tápáskodtak; ismeretlen kis kiadók bújtak ki a föld alól, és kezdték kitaposni az új könyvkiadás ösvényeit. A könyvesboltok, könyvkiadók raktárai kifosztva álltak; ami igazi érték volt, a múlt század és századunk irodalmában: nem volt már kapható. A jó könyvek megbújtak a magánkönyvtárakban. Könyvpiac egyszerűen nem volt. A legnagyobb ritkaság volt, ha JÓKAI- vagy MIKSÁTH-sorozatot kínált fel valaki. Sorra venni a magyar irodalom igazi értékeit, és kiadni újra a régiből, ami maradandó, erre az óriási feladatra csak az állami könyvkiadás vállalkozhatott, ez pedig csak a fordulat után szerveződhetett meg. A feladat az volt: a felnövő új olvasóközönség kezébe adni a régi és új irodalomból azt, amit kiadni és elvasni érdemes, és amit ismerni kötelesség. És mire ez a hatalmas szervezet egynémely leckepezés és buktató árán beletanult abba: milyennek kell lennie az olvasó legjogosabb igényeivel számoló könyvkiadásnak, — bámulatos gyorsasággal — az ötvenes évek közepe utáni években és folyamatosan napjainkig — napfényre hozta és hozza az új mellett a legjobb régit. Mindazt, vagy megközelítően igen sokat abból, ami tartós érték a ma megújuló szoci-

¹ *Magyar Könyvészet 1945–1960.* A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke. 4. köt. Művészetek — Irodalom — Földrajz — Történelem. Főszerk. SEBESTYÉN Géza. A szerkesztés munkáját az OSzK Bibliográfiai osztályának retrospektív csoportja végezte KOMJÁTHY Miklósné vezetésével. Bp. 1964, OSzK. 616 l.

alizmus jövője szempontjából. A régi és újkori magyar irodalom kincseinek gondosabb szerkesztésével, új és tetszetős köntösben elővarázsolt látványával, sőt valóságával szolgál tehát a *Magyar Könyvészet* új ciklusa. Az OSzK végre megvalósuló nagy vállalkozásának ez ad igazi művelődéstörténeti és történeti jelentőséget. Tegyük hozzá még azt is, hogy közben vannak már a ciklust követő három év, tehát 1961—1963 könyvészetének hatalmas kötetei is, amelyek megjelenéséről múlt számunkban beszámoltunk.

A szerkesztés ezúttal hiánytalanul eleget tett a nemzeti bibliográfiák világszerte ápolt szakmai követelményeinek és a könnyen-kezelhetőségnek.

A címleírások — a kutató iránti előzékenységből — mindenütt analitikusak, ahol az tudományos szempontból fontos. A gyűjtőkötetek tartalma aprószedéssel olykor lapokra terjed. Szépirodalmi tartalmú gyűjtőkötetekben a szerzők a tartalom sorrendjében következnek. Ha a mű tartalmilag több szakcsoport anyagát öleli fel, a rész-csoportnál rövid leírás utal a teljes leírásra. Utalókat találunk egybenyomott művekről és jelentős függelékekről. Sorozatokban megjelent művek teljes egyedi leírást kapnak, a sorozat-címek alatt a bennük foglalt művek rövid felsorolását találjuk. Homogén sorozatok a megfelelő szakban, a heterogén sorozatok a 080 szakcsoportban helyezkednek el. Az irodalmi sorozatok (mert több nyelv irodalmából valók) a fő-szak — 800 — *függelékében* kerültek együvé.

Teljes leírást az első kiadás kap. A továbbiaknál a változásokat rögzítik. Ahol a cím személyre vonatkozó *rejtett* utalást tartalmaz (pl. az *Életrajzok* csoportjában), a személy nevét kövér betűkkel kiemelik. (Pl. KÁNTOR Zsuzsa: *Felejthetetlen ifjúság* címből BRAUN Éva nevét.) A címek leírása az OSzK rak-tári jelzetével zárul. A bibliográfia tehát egyben katalógus is.

A címek elrendezése szakosított; a szakrend az ETO egyszerűsített változata. A benne való eligazodás annak is gyermekjáték, aki soha nem hallott az ETO-ról. A tartalomjegyzék ugyanis mindent felfed: a szakcsoport számát és a lapszámot, ahol a csoport kezdődik. További könnyítés a betűrendes tárgymutató a szakcsoportok jelzeteivel. Ezek a jelzetek minden lapon a szöveg fölött az *előfejben* is megtalálhatók. Lapozva-keresgélésre már nincsen szükség.

Mindaz, ami nyugtalanított bennünket az 1961—1962-i kumuláció szem-revételekor: a lapszámok hiánya a szakrendi táblázatban és a névmutatóban, az élőfej hiánya a szöveg fölött: eltűnt, s a hatszáz lapos hatalmas kötet kezelése könnyűvé lett. A szerzők azonosítása kérdését meg fogja oldani az 5., a mutatókötet.

Becsületese munka: nem kell ennél nagyobb dicséret. Bibliográfiai problémáink — a még ránk várók — megoldása elé mostantól fogva derűsebben nézünk. Az OSzK nagy vállalkozásának sikere arra mutat, hogy nemzeti könyvtárunkban kialakult SEBESTYÉN Géza vezetésével a nagy feladatok megoldására alkalmas munkaközösség. A Bibliográfiai osztály retrospektív csoportja KOMJÁTHY Miklósné személyében jó vezetőre talált.